

A large, solid yellow circle is centered in the upper half of the page. Inside the circle, the title is written in white, bold, sans-serif capital letters.

**POVELJA
RAZVOJA
OTOKA
CRESA**

Napisano u sklopu Pilot
projekta lokalnog razvoja

Cres, prosinac 2015.

Otok Cres izabran je 2008. godine kao ogledno područje za provedbu **Pilot projekta lokalnog razvoja (PPLR)**. Projekt je iniciralo Vijeće Europe, a pod koordinacijom Ministarstva kulture u njegovu realizaciju uključili su se Grad Cres, Grad Mali Lošinj, Primorsko-goranska županija te ministarstva nadležna za resore zaštite prirode i okoliša, regionalnog razvoja i razvoja otoka, poljoprivrede, turizma i prostornog planiranja.

Odluka o izboru otoka Cresa temeljila se na njegovim karakteristikama: bogata, raznolika i ugrožena kulturna i prirodna baština, očuvan okoliš, snažan identitet, negativni demografski trendovi, napuštanje i propadanje ruralnih naselja te poteškoće u nastavku provedbe dosadašnjih razvojnih modela.

Svrha PPLR-a bila je pronaći odgovor za poteškoće i izazove povezane s integriranim razvojem i planiranjem budućnosti ruralnih krajeva posebnih karakteristika, uvođenjem inovativnih i drugačijih postupaka i praksi koje će omogućiti njihov razvoj na temelju vlastitih resursa, poštujući specifičnosti područja.

Program PPLR-a bio je izrađen u skladu s prioritetima Vijeća Europe i dio je općeg političkog i društvenog procesa koji se pokazao potrebnim zbog mnogobrojnih kriza koje su posljednjih godina pogodile Europu. Jedinstveni doprinos PPLR-a počiva na teritorijalnom i lokaliziranom pristupu koji promiče:

- **demokratsku kulturu** koja građanima i zajednicama daje temeljnu ulogu u oblikovanju politike, donošenju odluka i upravljanju teritorijem, kao potpora aktivnostima nadležnih tijela i institucija;
- **razvojni model** koji osigurava koheziju i socijalnu pravdu, suzbija siromaštvo i isključenost te unaprjeđuje kvalitetu života i životnu okolinu čovjeka;
- **društvenu i gospodarsku vrijednost** baštine putem strategija koje uvažavaju tradiciju i vještine zajednica, najbolje iskorištavaju različitost te obnavljaju lokalne procese.

Povelja razvoja otoka Cresa namijenjena je dionicima koji djeluju na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini i koji svojim aktivnostima žele doprinijeti razvoju otoka Cresa u skladu s dogovorenom vizijom, ciljevima i načelima koji su u njoj navedeni.

Dionici su pozvani potpisati Povelju te time formalno i javno izraziti namjeru poštovanja njenih načela te usklađivanja svojih djelatnosti i aktivnosti na način da doprinose ostvarivanju njenih ciljeva. Nakon što potpisnici usvoje Povelju, u skladu s vlastitim i zajedničkim interesima, ona će osigurati novi temelj za provedbu dugoročnog razvoja otoka te za unaprjeđenje ili olakšavanje provedbe postupaka sastavljanja planskih dokumenata lokalnih vlasti te regionalnih i nacionalnih strategija.

Provedba Povelje temelji se na **Dijagnozi teritorija i Strategiji teritorija** koje su njen sastavni dio.

Povelja nije jedini referentni okvir za provedbu razvoja otoka te stoga njena svrha nije zamjena ostalih postojećih dokumenata, postupaka i institucija. Ona se uklapa u postojeće zakonodavne i administrativne okvire, a svrha joj je olakšati provedbu integriranih projekata koji su usklađeni s postojećim normama. Povelja nema pravnu vrijednost; njena opravdanost počiva isključivo na želji potpisnika da povećaju vlastite razvojne kapacitete i stručnost te ostvare sinergijske učinke u zajedničkim nastojanjima da otok Cres razviju u skladu s dogovorenim ciljevima i načelima.

Povelja i njeni prateći dokumenti napisani su u sklopu **Pilot projekta lokalnog razvoja** koji se provodio od 2010. do 2015. godine. Oni su završni rezultat dugotrajnog *bottom-up* participativnog procesa u kojem su sudjelovali mnogi lokalni, regionalni i nacionalni subjekti iz javnog, poslovnog i civilnog sektora koji su uključeni ili zainteresirani za razvoj otoka Cresa i koji su postigli široki konsenzus o viziji i strateškim smjerovima njegovog razvoja.

PREAMBULA

preambula

Svi sudionici Pilot projekta lokalnog razvoja:

Svjesni da se nalazimo u vremenu vrlo promjenjivih gospodarskih prilika i neizvjesne budućnosti, razvoja novih trgovinskih i gospodarskih obrazaca, rastućih prijetnji za mir i sigurnost te sve snažnijih zahtjeva za jačanje demokracije, ljudskih prava i mogućnosti zapošljavanja;

Inspirirajući se političkim prioritetima Vijeća Europe: jačanje europske demokracije, promicanje djelotvornijeg i transparentnijeg upravljanja te primjena novih integriranih i održivih razvojnih modela koji počivaju na društvenim i gospodarskim vrednotama baštine;

Vodeći računa da je Republika Hrvatska ratificirala Okvirnu konvenciju o vrijednosti kulturne baštine za društvo i Konvenciju o europskim krajobrazima koje promoviraju inovativan pristup sagledavanju kulturne baštine i krajobraza;

Shvaćajući da se participativnim pristupom planiranju i provođenju lokalnog razvoja mogu iskoristiti ljudski potencijali i dinamika zajednice te da aktivna uloga građana u procesima uslijed kojih se mijenja njihova životna okolina djeluje poticajno na društvo, podupire demokratsku kulturu, stvara građanski status i pomaže definiranju javnih politika koje će moći bolje odgovoriti potrebama društva;

Uzimajući u obzir da je otok Cres mikro-regija homogenih kulturno-povijesnih, prirodno-geografskih, društveno-gospodarskih i demografskih obilježja, čije se granice ne podudaraju s administrativnim granicama jedinica lokalne samouprave zbog čega se budućnost otoka ne sagledava kroz posebnu razvojno-plansku dokumentaciju;

Svjesni da se, radi upravljanja otokom Cresom kao jedinstvenom cjelinom, razvoj mora temeljiti na dugoročnoj viziji i strategiji koju su izradili i usvojili svi ključni dionici;

Shvaćajući da se budući razvoj otoka treba prvenstveno temeljiti na njegovoj privlačnosti i komparativnim prednostima koje mogu pridonijeti razvoju inovativnih aktivnosti te povećanju broja integriranih razvojnih projekata koji imaju sposobnost stvoriti nova radna mjesta, unaprijediti uvjete života i kvalitetu življenja;

Naglašavajući da otok Cres ima bogate teritorijalne resurse (kulturnu i graditeljsku baštinu bioraznolikost, vodu, tipične proizvode, šume, itd.) koji bi se mogli koristiti za

gospodarski razvoj i otvaranje radnih mjesta: mala i srednja obrtnička poduzeća koja razvijaju lokalne proizvode, eko i agroturizam, poljoprivreda koja stvara dodanu vrijednost za lokalne proizvode, obnovljivi izvori energije, kulturna industrija, itd.;

Shvaćajući da pod postojećim uvjetima otok nije atraktivan mlađim generacijama koje odlaze na kopno radi obrazovanja i boljih prilika za zaposlenje;

Ističući potrebu održivog iskorištavanja baštinskih resursa otoka radi stvaranja atraktivnih poslova za mlađe generacije čime bi se istodobno baština dodatno valorizirala, obnovila, odnosno očuvala;

Ističući potrebu uspostavljanja novog načina upravljanja otokom, poticanjem „community-led“ i „place-based“ pristupa te mobiliziranja i uključivanja lokalnih aktera za sudjelovanje u procesima upravljanja zajedničkim razvojnim projektom, odnosno u pripremi, donošenju odluka i su-upravljanju pojedinim projektima u cilju osiguravanja njihove održivosti;

Ističući potrebu umnažanja lokalnih inicijativa radi održavanja kvalitete teritorija i održivosti njegovih resursa;

Pretpostavljajući da proaktivnost i međusobna suradnja lokalnih dionika, javne uprave, privatnih poduzeća, nevladinih organizacija te nacionalnih i međunarodnih partnera dovodi do sinergijskih učinaka;

Naglašavajući da se suradnja na razvoju otoka Cresa temelji na načelu dobrovoljnosti, da svaki dionik ima samostalnu odgovornost za svoje postupke te da potpisivanje ove povelje nema nikakvog obvezujućeg pravnog učinka;

Potvrđujući svoju predanost zajedničkom djelovanju, postizanju konsenzusa, međusobnom uvažavanju, inkluzivnosti, transparentnosti, legitimnosti i odgovornosti; izradili su ovu Povelju razvoja otoka Cresa i pozivaju sve zainteresirane subjekte da ju potpišu i provode.

Potpisnici ove Povelje dijele zajedničku viziju otoka Cresa 2035. godine koja je formulirana kako slijedi:

*Otok Cres je **poželjno mjesto za život** svim generacijama.*

***Samoodrživost otoka** postignuta je korištenjem lokalnih resursa, proizvodnjom hrane i energije, stalnim unaprjeđenjem infrastrukture te čuvanjem ekološke stabilnosti i autentičnosti otoka.*

*Nekad **zapušteno zemljište i nekretnine**, kao potencijalni gospodarski resursi, **stavljeni su u funkciju** rješavanjem imovinsko-pravnih odnosa i uporabom novog pravnog modela njihovog korištenja.*

*Mnogobrojna obiteljska gospodarstva **revitalizirala su** tradicionalnu poljoprivredu i stare zanate. Razvojem **selektivnih oblika turizma** i stavljanjem kulturne i prirodne baštine u funkciju, otok Cres je postao konkurentna i atraktivna **cjelogodišnja turistička destinacija**.*

*Razvoj novih i proširenje postojećih gospodarskih djelatnosti rezultirali su **policentričnim razvojem** otoka i **boljem prometnom povezanošću**. Novootvorena radna mjesta i mnogobrojne prilike za samozapošljavanje omogućila su **naseljavanje novih stanovnika, ostanak mladih i u konačnici demografski rast**.*

***Lokalna uprava aktivno doprinosi** rješavanju problema i ostvarenju potreba svojih građana.*

***Kohezija i solidarnost** otočne zajednice je na zavidnoj razini te je postignut visok životni standard.*

Potpisnici ove Povelje promovirat će inicijative i djelovati na razvoj otoka Cresa poštujući sljedeća **načela**:

• OČUVANJE BAŠTINE I NJENIH IZVORNIH VRIJEDNOSTI

Kulturna baština, materijalna i nematerijalna, jedan je od ključnih elemenata za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju **kulturnog i prostornog identiteta otoka Cresa**. Ona je važan čimbenik kohezije u otopnoj zajednici, ono što zajednicu drži vezanom uz tradiciju. Pored toga, baština ima gotovo neprocjenjivu gospodarsku vrijednost, posebice ako se uzme u obzir njena atrakcijska snaga u kontekstu turističkog razvoja otoka.

Veći dio otočne kulturne baštine nije zaštićen, a pod **pritiskom razvoja** se broj i raznovrsnost načina njezina **ugrožavanja** svakodnevno povećavaju. Sve su brojnije inicijative poslovnih subjekata koji kulturnu baštinu žele komercijalno koristiti kroz nove, često inovativne, ali i potencijalno invazivne oblike, pri čemu zarada i drugi gospodarski interesi marginaliziraju ili eliminiraju njezinu održivost, zaštitu i očuvanje. Moguće negativne utjecaje na otočnu kulturnu baštinu potrebno je prevenirati i u slučajevima razvojnih inicijativa koje nisu u izravnoj vezi s njenim korištenjem.

Treba imati na umu da se **gospodarska vrijednost** devastirane baštine može donekle kompenzirati drugim gospodarskim inicijativama, ali je njena **društvena i kulturna vrijednost** nezamjenjiva pa se gubitak njenog povijesnog, estetskog i simboličkog sadržaja ne može ničime kompenzirati. Zato se razvojne inicijative trebaju uvijek razmatrati u okviru **kulturno održivog razvoja**, odnosno očuvanje kulturne baštine treba integrirati u opći kontekst održivog razvoja. Kao i u slučaju prirodnog nasljeđa, koje je potrebno sačuvati za buduće generacije pazeći da se gospodarskom eksploatacijom prirodnih resursa oni ne iscrpe ili unište, kulturnom baštinom također treba upravljati na način da se njena društvena i gospodarska vrijednost **dugoročno održi ili pak poveća**.

Potrebno je stoga dobro analizirati implikacije koje će na očuvanje baštine imati odluke o njejoj zaštiti, konzervaciji i restauraciji s jedne strane te odluka o njenim novim funkcijama i načinima uporabe s druge strane. U praksi nije moguće očuvati sve što ima neku kulturnu vrijednost, pa je tim više potrebno da u raspravi i odlučivanju o inicijativama povezanih s manje značajnom baštinom **sudjeluju svi dionici**, uključujući stručnjake konzervatore i lokalnu zajednicu.

• ZAŠTITA OKOLIŠA

U ovom kontekstu **okolišem smatramo**: zrak, vodu, tlo, zemljinu koru te cjelokupno prirodno okruženje organizama i njihovih zajednica, kao i materijalna dobra i krajolik koje je stvorio čovjek. S obzirom na važnost okoliša za život čovjeka i svih drugih organizama, njegova zaštita i očuvanje predstavlja jedan od najvažnijih elemenata povezanih s razvojem, kako na globalnoj tako i na lokalnoj razini.

Zaustavljanje nestanka vrsta i gubitka staništa, klimatskih promjena, onečišćenja zraka, voda i tla te unapređenje kvalitete okoliša u kojem živimo i radimo, postali su imperativ kojeg se treba pridržavati prilikom izbora razvojnih opcija za gospodarstvo, ali i društvene zajednice u cjelini. U kontekstu razvoja otoka Cresa, očuvanje i zaštitu okoliša treba uvijek sagledavati kao **razvojnu priliku**, a ne kao prijetnju.

Svi dionici razvoja trebaju prilagoditi svoje aktivnosti u skladu sa zakonskom regulativom i preporukama nadležnih tijela, nastojeći uvijek zadovoljiti najviše suvremene norme u zaštiti okoliša. Daljnji gospodarski razvoj i nove poduzetničke ideje potrebno je razmatrati kroz prizmu „**zelenog poduzetništva**“ koje objedinjuje društvene, gospodarske i okolišne aspekte, osiguravajući time održivi razvoj.

• ODRŽIVI RAZVOJ

Svaki oblik gospodarskog rasta u sebi sadrži **ekološki i društveni utjecaj**. Model gospodarskog rasta pod svaku cijenu, usredotočen na stvaranje profita i rast BDP-a postaje sve pogubniji po okoliš i društveni razvoj. Promjenom smjera treba težiti postizanju **ravnoteže** između gospodarskih, društvenih i ekoloških zahtjeva kako bi se osiguralo „zadovoljavanje potreba sadašnje generacije bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe“.

Održivim razvojem moguće je uspostaviti osjetljivu ravnotežu između ljudske potrebe za unaprjeđenjem načina života i osjećaja blagostanja na jednoj strani te očuvanja prirodnih resursa i ekosustava o kojima ovise sadašnje i buduće generacije. **Gospodarski razvoj, društveni razvoj i zaštitu okoliša** treba stoga sagledavati kao tri međuovisna i međusobno podupiruća stupa održivog razvoja. Štete koje gospodarstvo uzrokuje u okolišu ili društvenim odnosima, štete su sveukupnom društvu. I obrnuto, djelovanje u području zaštite okoliša i društvenog razvoja donosi korist u obliku gospodarskog rasta, zapošljavanja i konkurentnosti.

U cilju cjelovitijeg promišljanja i ostvarivanja održivog razvoja, u postojeći koncept treba pridodati i četvrti stup – **kulturu** – u svim njenim aspektima, od očuvanja baštine i tradicije do stvaralaštva.

• PARTNERSTVO, SURADNJA I ZAJEDNIČKA PROVEDBA INICIJATIVA

Partnerstvo i suradnja među različitim subjektima zainteresiranih za razvoj Cresa temeljni je preduvjet za kvalitetnu provedbu integriranih razvojnih aktivnosti. Suradnja je po definiciji zajedničko nastojanje više jedinki ili radnih skupina da odrade neki zadatak i ostvare zajedničke ciljeve. Suradnja u planiranju i provedbi razvoja otoka temelji se na **participativnom pristupu** jer podrazumijeva aktivno uključivanje svih dionika zainteresiranih za određenu inicijativu ili područje djelovanja. Ovim pristupom ohrabruju se dionici da promišljaju o sebi, dijele informacije, uče jedni od drugih i rade skupa na rješavanju zajedničkih problema. U takvim okolnostima sami preuzimaju „**vlasništvo**“ nad problemom što im omogućuje pronalazak onih rješenja koji su najprimjereniji danoj situaciji.

Zajedničku provedbu inicijativa treba temeljiti na partnerstvu i usvajanju radnih postupaka kojima će upravljati koordinator inicijative ili radno tijelo zaduženo za provedbu povelje. Izravnom suradnjom partnera uključenih u provedbu obogatit će se njihova iskustva i unaprijediti kapacitet suradnje među različitim vrstama dionika.

• TRANSPARENTNOST DJELOVANJA I PODJELA INFORMACIJA

Transparentnost se obično koristi u kontekstu **prava na dostupnost**, odnosno **mogućnosti pristupa informacijama** u posjedu tijela javne vlasti, a posebice podataka o njihovim proračunima. Obveza objave javnih podataka i pravo na pristup informacijama reguliran je zakonom kojeg su tijela javne vlasti dužne poštovati. Dostupnost potpunih, točnih, pravovremenih i razumljivih informacija **prevenira korupciju** i razne druge oblike zlouporabe položaja u tijelima javne vlasti, a kod građana **jača povjerenje** u politički sustav i **potiče** političku participaciju.

U kontekstu razvoja otoka Cresa, **transparentnost djelovanja i podjela informacija** odnosi se prije svega na djelovanje dionika (organizacija civilnog društva, poduzetnika, tijela javne vlasti, institucija i javne uprave) koje je povezano s postizanjem ciljeva povelje. Uspješnost razvojnih inicijativa izravno je povezana sa **sinergijskim učinkom međusektorske suradnje** različitih dionika koja se mora temeljiti na kulturi transparentnog djelovanja i podjeli informacija. **Otvorenost** u radu te **samoinicijativna** razmjena relevantnih podataka među dionicima o novim razvojnim idejama i inicijativama, kao i njihovo objavljivanje široj javnosti, doprinosi međusobnom **jačanju povjerenja, većem angažmanu i boljoj suradnji** u provedbi razvojnih

aktivnosti te u konačnici općem gospodarskom i društvenom razvoju otočne zajednice.

• DOBROBIT ZAJEDNICE

Poslovne organizacije u pravilu djeluju s ciljem maksimiziranja profita za svoje vlasnike i investitore pri čemu u mnogim slučajevima ne vode računa o **dobrobiti zajednice** u kojoj djeluju. Zanemarivanje društvene dobrobiti vrlo je često ugrađeno već u samu poduzetničku ideju, prije pokretanja poslovanja, iz koje se nazire nedovoljna skrb o zaposlenicima, klijentima, dobavljačima, okolišu te u konačnici cijeloj društvenoj zajednici u kojoj djeluje.

Prilikom donošenja odluka o **novim gospodarskim inicijativama**, posebice onima koje zahtijevaju veće zahvate u prostoru, vrlo je bitno voditi računa o njihovom utjecaju na dobrobit lokalne društvene zajednice. O **društveno odgovornom poslovanju** i unaprijeđenju utjecaja na dobrobit zajednice potrebno je voditi računa i pri djelovanju **postojećih poslovnih organizacija**, uključujući i **javne institucije**. One moraju uvoditi politike poslovanja koje sadrže inteligentnu i objektivnu brigu za dobrobit društva, a sve radi ograničavanja poslovnih praksi koje rezultiraju destruktivnim aktivnostima i negativnim utjecajem na lokalnu društvenu zajednicu. Njihove uprave ne smiju biti isključivo usredotočene na stvaranje profita, već se stalno moraju propitivati kako mogu nepoželjne i negativne aktivnosti zamijeniti pozitivnim akcijama.

Posebnu pozornost treba posvetiti novim inicijativama u sektoru turizma propitujući način na koji će se koristiti prirodna bogatstva i kulturna dobra, štiti okoliš te očuvati krajobraz, bioraznolikost i kulturna baština. Potrebno je poticati kvalitetan odnos sa zaposlenicima i dobavljačima, **korištenje lokalnih proizvoda i usluga**, kao i što bolju suradnju s lokalnom zajednicom u svrhu poboljšanja kvalitete života lokalnog stanovništva.

• DEMOKRACIJA I POŠTIVANJE LJUDSKIH PRAVA

Temeljne vrijednosti demokracije te poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda duboko su utkane u svakodnevicu naše društvene zajednice. Međutim, klasičan način organiziranja rada i donošenja odluka u tijelima javne uprave ne potiču dovoljno **angažman i sudjelovanje** članova lokalne otočne zajednice u raspravi o važnim pitanjima koji su od njihovog interesa.

Postojeća politička prava i civilne slobode, odnosno demokratske mehanizme i prakse, potrebno je **proširiti** stvarajući mogućnosti da se **svi članovi zajednice** uključe u raspravu i doprinesu donošenju kvalitetnih odluka. Promocija i ohrabivanje korištenja inovativnih metoda

participativne demokracije, koje uz sudjelovanje građana na skupovima različitih formata treba obuhvaćati i uporabu novih alata temeljenih na informacijskim tehnologijama, pridonijet će većem uključivanju građana u **neformalne demokratske procese** i povećati njihov utjecaj na izabrane političke predstavnike.

Primjenom „**bottom up**“ pristupa pospješuje se kolektivni proces u kojem cjelokupna lokalna zajednica **preuzima odgovornost** za budućnost otoka. Njime se, također, omogućuje lokalnoj zajednici i lokalnim akterima iznošenje svojih viđenja te sudjelovanje u **definiranju i usmjeravanju razvojnog tijeka** otoka u skladu s vlastitim očekivanjima i planovima.

• KVALITETA ŽIVLJENJA I RAVNOMJERAN RAZVOJ

Temeljni čimbenik koji utječe na kvalitetu življenja jest mogućnost **zadovoljenja osnovnih životnih potreba**, odnosno osiguranje životnog standarda primjerenog potrebama suvremenog čovjeka. Stoga će se u razvoju otoka Cresa težiti osiguranju osnovne tehničke i društvene infrastrukture čija kvaliteta neće zaostajati za onom u razvijenim urbanim središtima.

Kvaliteta življenja ne može se, međutim, unaprijediti isključivo podizanjem materijalnog blagostanja i životnog komfora, jer se određeni stupanj zadovoljenja životnih potreba smatra nužnim, ali ne i dovoljnim uvjetom kvalitete življenja. Kvaliteta življenja je, naime, **višedimenzionalni konstrukt** na koji, uz životni standard, utječe i niz drugih čimbenika, poput zdravlja, produktivnosti, mogućnosti ostvarivanja bliskih kontakata, sigurnosti, pripadanja zajednici te osjećaja sigurnosti u budućnosti. Dosegom određene razine materijalnog blagostanja, koje se može izmjeriti objektivnim, društveno-ekonomskim pokazateljima, na daljnji porast kvalitete života pojedinca sve više utječu društveni kontakti, emocije i osobno zadovoljstvo. U razvojnim inicijativama je stoga potrebno veliku pozornost posvetiti unaprijeđenju **nematerijalne kvalitete življenja** koja će se mjeriti subjektivnim pokazateljima iz kojih se može iščitati kako pojedinci u društvu doživljavaju vlastiti život, odnosno jesu li sretni i zadovoljni.

Pri provedbi mjera za podizanje kvalitete življenja treba primijeniti i načelo **ravnomyernog razvoja** u cilju smanjivanja razlika u kvaliteti života među pojedinim otočnim naseljima.

CILJEVI

ciljevi

Potpisnici ove Povelje usmjerit će aktivnosti, koje provode u sklopu svojih djelatnosti, na ostvarivanje sljedećih komplementarnih i integriranih **ciljeva** razvoja otoka Cresa:

1. afirmirati i valorizirati identitet otoka unaprjeđenjem upravljanja kulturnom i prirodnom baštinom kao održivim lokalnim resursom i zajedničkim dobrom cijele otočne zajednice;

Poseban i prepoznatljiv prostorni te kulturni identitet otoka, koji proizlazi iz njegovih raznolikih prirodno-geografskih obilježja, dobro očuvane mediteranske arhitekture, specifičnih krajobraza i tradicionalne poljoprivrede, pruža mnoge komparativne prednosti koje se mogu iskoristiti za njegov budući razvoj. Nedovoljna osviještenost lokalne zajednice o vrijednostima i potencijalima otočne baštine te oskudni ljudski i financijski resursi nisu omogućili njenu dovoljnu valorizaciju. Boljom suradnjom javnih institucija za zaštitu baštine s lokalnom zajednicom, posebice s njenim poslovnim i civilnim sektorom, povećat će se kapaciteti za upravljanje baštinom te unaprijediti postupci i aktivnosti usmjerene na njeno očuvanje i korištenje.

2. ostvariti društveni, gospodarski i prostorni razvoj otoka, uz uvažavanje njegovih specifičnih značajki, diversifikacijom gospodarstva temeljenog na lokalnim resursima;

Turizam je glavna gospodarska djelatnost na otoku te sve više poprima značajke monokulture koja zbog svoje krhkosti ne može samostalno biti jamac uravnoteženog gospodarskog razvoja. Poticanje i preferiranje poduzetničkih i razvojnih inicijativa u drugim gospodarskim granama stvorit će komparativne prednosti za cijelu otočnu zajednicu te omogućiti zapošljavanje stanovništva mlađe životne dobi različitih obrazovnih profila. Usporedno s gospodarskim, vodit će se računa i o društvenom razvoju kojim se kvaliteta društvene infrastrukture mora podići na približnu razinu one u razvijenim urbanim područjima. Jedino tako će se osigurati porast kvalitete življenja i pružiti otočnim stanovnicima relativno visoka razina komfora. S obzirom da je značajan udio otočnog stanovništva, odnosno gospodarskih i društvenih aktivnosti, smješten na području samo jednog naselja, prilikom pokretanja razvojnih inicijativa, bilo gospodarskih ili društvenih, vodit će se računa o mogućim komparativnim prednostima koje pružaju druga otočna naselja, a sve u cilju ravnomjernijeg razvoja svih dijelova otoka.

3. provesti inovativne, koordinirane i koherentne investicijske projekte koji su prilagođeni lokalnim

resursima te integrirani u javne politike, poduzetničke inicijative i aktivnosti zajednice;

Život na otocima, uključujući njegove gospodarske i društvene aspekte, po mnogočemu je specifičan i snažno uvjetovan prirodno-geografskim obilježjima samog otoka. Danas su, međutim, tradicionalne gospodarske grane otoka Cresa, koje su se temeljile na korištenju zemlje i prirodnih resursa, izgubile na važnosti, a pred otočnom zajednicom pojavljuju se novi izazovi i potreba za pronalaskom novih izvora prihoda. Otočno gospodarstvo je pod sve većim utjecajem globalnih gospodarskih trendova koji uslijed krivih procjena i nepažnje mogu dovesti do negativnih učinaka na cjelokupan otočni život, ali s druge strane mogu predstavljati i priliku za unaprjeđenje tradicionalnih gospodarskih aktivnosti i valorizaciju lokalnih resursa, koja u konačnici može rezultirati unaprjeđenjem konkurentnosti otoka te poboljšanjem kvalitete življenja njegovih stanovnika. Pri realizaciji budućih projekata, bilo da se radi o investicijama u gospodarskom sektoru ili investicijama u tehničku, odnosno društvenu infrastrukturu, vodit će se računa o njihovoj usklađenosti sa specifičnostima otočnog života i utjecaju na dobrobit cjelokupne otočne zajednice. Posebna pozornost pridat će poduzetničkim inicijativama koje na inovativan način koriste lokalne resurse i razvijaju tradicionalne gospodarske djelatnosti, a istovremeno čuvaju autentičnost otoka i unaprjeđuju kvalitetu životnog prostora.

4. stvoriti uvjete za uspostavu pozitivnih demografskih tijekova na otoku;

Budući razvoj otoka u mnogome će ovisiti o broju stanovnika i raspoloživoj radnoj snazi zbog čega je posebnu pozornost potrebno posvetiti demografskoj politici. Negativni demografski trendovi prisutni u Republici Hrvatskoj još su izraženiji u maloj otočnoj zajednici. Zbog nepovoljne starosne strukture stanovništva, loše demografsko stanje nije moguće promijeniti samo povećanjem stope plodnosti te zaustavljanjem iseljavanja, već je potrebno privući nove radno sposobne stanovnike u fertilnoj dobi. To će se postići povećanjem atraktivnosti otoka i poboljšanjem socioekonomskih i životnih uvjeta, posebice ruralnih naselja, osiguranjem stambenih jedinica po pristupačnim cijenama te razvojem telekomunikacijske i ostale tehničke i socijalne infrastrukture.

5. uspostaviti zajedničko upravljanje i podjelu odgovornosti za razvoj otoka;

Učinkovito upravljanje ključan je čimbenik inkluzivnog i održivog lokalnog razvoja. Ono je prijeko potrebno za unaprjeđenje kvalitete života građana, smanjenje društvenih nejednakosti te jačanje odnosa između građana i javnih institucija. Dosadašnji način upravljanja razvojem otoka temeljio se na modelu hijerarhijski organizirane

uprave koja provodi javne politike i pruža javne usluge građanima, a u procesu donošenja odluka dominira uloga države te regionalne i lokalne samouprave, dok ostali društveni, tržišni i netržišni akteri u pravilu nisu uključeni. Tijekom provedbe pilot projekta primijenjen je novi pristup te su uvedeni participativni procesi odlučivanja. Takvi procesi su kompleksniji, ali omogućuju bolju interakciju javnih institucija i ostalih dionika. Iskustva stečena u fazi provedbe projekta treba dodatno razvijati te ih nastaviti primjenjivati i u fazi provedbe strategije razvoja otoka. Kvalitetno upravljanje razvojem otoka ostvarit će se uvođenjem novog modela upravljanja koji predviđa uključivanje dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora u sve procese formuliranja javnih politika, a kasnije i u njihovu provedbu. S obzirom na prirodnu međuovisnost različitih dionika, posebna pozornost pridat će se jačanju njihove međusobne povezanosti, povjerenja, koordinacije, suradnje, sposobnosti pregovaranja, promoviranju transparentnosti i demokracije te uspostavljanju javno-privatnog partnerstva.

6. institucionalizirati, na državnoj razini, novi pristup lokalnom razvoju koji je primijenjen u sklopu PPLR-a i brendirati otok proglašavanjem posebnog statusa teritorija.

Pristup lokalnom razvoju primijenjen pri provedbi pilot projekta bio je usredotočen na primjenu participativnih (demokratskih) metoda analize problema i definiranja razvojnih ciljeva te na valorizaciju lokalnih razvojnih resursa, posebice bogate kulturne i prirodne baštine. U cilju omogućavanja uporabe ovog pristupa i u drugim područjima Hrvatske te sustavnog očuvanja one baštine koja nije zakonom zaštićena, način izrade i provedbe lokalne razvojne strategije u područjima bogatim baštinom potrebno je institucionalizirati i ugraditi u zakonodavni okvir. Institucionalizirani model trebao bi predvidjeti uvođenje posebnog načina brendiranja i upravljanja cjelokupnim područjem obuhvaćenog razvojnom strategijom, u vidu ekomuzeja, regionalnog parka baštine ili slično.

PROVEDBA POVELJE I OBVEZE POTPISNIKA

provedba povelje i obveze potpisnika

Za provedbu Povelje zaduženo je posebno tijelo u čijem upravljanju sudjeluju svi zainteresirani potpisnici. Zbog toga će se u svrhu participativnog upravljanja razvojem otoka Cresa osnovati **Savjet za provedbu povelje**.

Provedba Povelje temelji se na sljedećim dokumentima:

- Dijagnoza teritorija,
- Strategija teritorija,

koji su njen sastavni dio.

U cilju učinkovitije provedbe Povelje, Savjet za provedbu povelje svake će godine definirati **Akcijski plan** u kojem će biti prikazane godišnje planirane aktivnosti provedbe **Strategije teritorija**.

Premda u okviru svojih djelatnosti svaki od potpisnika Povelje ima različite odgovornosti i mogućnosti utjecaja na razvoj otoka, svi se potpisnici obvezuju da će dragovoljno, u okviru svojih mogućnosti, **poštovati** odredbe Povelje i djelovati u skladu s njom.